

5. Wojna poza Europą – Afryka, Atlantyk, Daleki Wschód – notatka

Konwoje – zespoły statków płynące pod osłoną okrętów wojennych i lotnictwa.

1. Wojna w Afryce

a) ekspansja Włoch w Afryce 1940 r.

- **cele Benito Mussoliniego**
 - ✓ odbudowanie Imperium Rzymskiego i przekształcenie Morza Śródziemnego w morze zamknięte w granicach Włoch,
 - ✓ zamierzał zdobyć Egipt i brytyjską część Somalii.
- **sierpień 1940 r. – armia włoska opanowała Somali Brytyjskie** i przeszła do obrony.
- **wrzesień – listopad 1940 r. – ofensywa włoska na Egipt.** Wojska włoskie 13.09.1940 r. zaatakowały Egipt z terytorium Libii i zajęły niewielką jego część
- **grudzień 1940 r. – listopad 1941 r. – ofensywa brytyjska**
 - ✓ Brytyjczycy sprowadzili swoje wojska kolonialne z Indii, Australii i Afryki Południowej, a następnie 8.12.1940 r. przeszli do kontrnatarcia, które zakończyło się wyparciem Włochów z Egiptu i zajęciem części terytorium Libii - Cyrenajki i Tobruku (styczeń 1941 r.)
 - ✓ luty 1941 r. – ofensywa brytyjska w Etiopii i Somalii – atak wojsk brytyjskich z terytorium Sudanu i Kenii. Armia włoska skapitulowała do końca listopada 1941 r.
 - ✓ w kwietniu 1941 r. część wojsk brytyjskich została wysłana jako korpus ekspedycyjny do Grecji (6 kwietnia 1941 r. rozpoczęła się ofensywa niemiecka w Grecji i Jugosławii).
 - ✓ Brytyjczycy wyzwolili Etiopię (okupowaną przez Włochów od 1936 r.), Somali Brytyjskie oraz zajęli Somali Włoskie

b) działania niemieckie w Afryce 1941 r.

- Hitler obawiał się utraty Libii dlatego w **lutym 1941 r.** wysłał do Afryki korpus ekspedycyjny „**Afrika Korps**” pod dowództwem „lisa pustyni” **gen. Erwina Rommela**
- **marzec – lipiec 1941 r. – ofensywa niemiecko – włoska** zmusiła siły brytyjskie do wycofania się z Libii. Jedynie w **Tobruku** pozostały siły alianckie (Australijczycy), które zostały w nim oblężone. Do Tobruku przerzucono **Samodzielną Brygadę Strzelców Karpackich**, siły brytyjskie i czeskie, które broniły portu do listopada 1941 r. Obrońców nazwano „szczurami Tobruku”. Ofensywę państw Osi powstrzymano dopiero w lipcu w okolicach El-Alamaj w Egipcie. Linia frontu ustabilizowała się na granicy egipsko – libijskiej.

c) listopad 1941 r. – styczeń 1942 r. – ofensywa brytyjska o kryptonimie „Crusader”

- celem było odblokowanie Tobruku i zdobycie Cyrenajki w Libii.
- udało się odblokować Tobruk i ponownie zająć części Libii.

d) maj – wrzesień 1942 r. – ofensywa państw „Osi”

- w maju Afrika Korps zaatakował siły brytyjskie w Libii. Zdobył Tobruk a następnie przekroczył granicę z Egiptem. Front ustabilizował się pod El-Alamaj.
- Gen. Rommel toczył z Brytyjczykami ciężkie walki nad Zatoką Arabską i o depresję El Kattara.

e) październik – 1942 r. – maj 1943 r. – ofensywa wojsk brytyjskich

- zgodnie z postanowieniami konferencji w Waszyngtonie, gdzie w styczniu 1941 r. powstała Wielka Koalicja Antyfaszystowska, pierwsza wspólna akcja zbrojna sił sprzymierzonych miała mieć miejsce w Afryce. Celem było „odblokowanie twierdzy europejskiej” i niedopuszczenie Niemców do złóż ropy na Bliskim Wschodzie.

- **23.10. – 4.11. bitwa pancerna pod El-Alamajn** – 8 Armia brytyjska dowodzona przez **gen. Bernarda Montgomery`ego** zaatakowała pozycje niemieckie pod El-Alamajn. Po 12-u dniowej bitwie wojska niemieckie zaczęły odwrót.
- **8.11.1942 r. – operacja „Torch”** – desant wojsk brytyjsko – amerykańskich pod dowództwem **gen. Dwighta Eisenhower`a** w Algierii i Maroku (kolonie francuskie, kontrolowane przez Rząd Vichy).
 - ✓ Wysadzono desant morski w Casablance, Oranie i Algierze.
 - ✓ Do 10 listopada wojska te toczyły walki z francuskimi oddziałami wiernymi Rządowi Vichy.
 - ✓ Przecięcie linii komunikacyjnych między Tunisem, a Trypolitanią.
 - ✓ zajęcie Tobruku, reszty Cyrenajki, a następnie Trypolitanii do końca stycznia 1943 r.
- **Wojska niemieckie** wycofały się do Tunezji. Ze względu na brak zaopatrzenia z Europy **kapitulowały 13 maja 1943 r.** Gen. Erwin Rommel został wycofany z Afryki wcześniej.

2. Wojna na morzu – bitwa o Atlantyk

a) geneza:

- Wielka Brytania była wyspą. Transport morski miał dla niej podstawowe znaczenie – surowce i żywność dostarczano na Wyspę drogą morską. Przerwanie dostawy surowców strategicznych i żywności mogłoby doprowadzić do upadku W. Brytanii.
- na skutek zagrożenia i konieczności obrony imperium kolonialnego flota brytyjska uległa rozproszeniu na Morzu Północnym, Atlantyku, Morzu Śródziemnym i Oceanie Indyjskim,
- Hitler chciał opanować W. Brytanię. Nie udało mu się podbić wyspy w 1940 r. Dążył więc do odcięcia jej od dostaw surowców.

b) strategia niemiecka – blokada morska wyspy przy użyciu łodzi podwodnych (u-boty), okrętów nawodnych (okręty pułapki – tzw. krążowniki pomocnicze, pancerniki kieszonkowe) oraz samolotów. Przyjęta taktyka – **taktyka wilczych stad**. U-boty działające w „stadach” okrążają konwój statków handlowych i atakują bezbronne ofiary jednocześnie. Wojna podwodna była prowadzona niezgodnie z obowiązującym wówczas prawem międzynarodowym : ostrzeliwanie łodzi ratunkowych, niezabieranie rozbitków na pokład, mordowanie jeńców.

c) Niemcy rozpoczęły wojnę na morzu w dniu wypowiedzenia im wojny przez Wielką Brytanię. 3.09.1939 r. zatopiły brytyjski statek pasażerski „Athenia”. Do marca 1941 r. zatopiły 403 statki o łącznym tonażu 1,5 mln BRT.

d) po zajęciu Danii i Norwegii w 1940 r. III Rzesza zyskała dogodne bazy na Morzu Północnym skąd mogła prowadzić operacje na Atlantyku. Po kapitulacji Francji zyskała bazy w północnej Francji i w północnej Afryce (operacje na Morzu Śródziemnym)

e) wojna na Atlantyku nasiliła się w 1941 r. Głównym dostawcą surowców na Wyspy Brytyjskie stały się Stany Zjednoczone, które dostarczały je dzięki konwojom statków handlowych, co spowodowało wybuch prawdziwej wojny o Atlantyk. **Po ataku na ZSRR w czerwcu 1941 r.** konwoje z surowcami i bronią z USA płynęły nie tylko do W. Brytanii ale również do ZSRR – do portów w Murmańsku i Archangielsku na północy ZSRR.

f) Niemcy prowadzili taktykę „wilczych stad” i rozpoczęli nieograniczoną wojnę podwodną atakując statki państw nie biorących udziału w wojnie (np. amerykańskich). Jedynym sukcesem aliantów było zatopienie największego pancernika niemieckiego „Bismarck” w maju 1941 r. W operacji tej brał udział polski niszczyciel ORP „Piorun”.

g) od połowy 1941 r. USA wprowadziły ochronę konwojów na Atlantyku przez swoje okręty. W tym celu utworzyły Flotę Atlantyku. Do końca 1942 r. Niemcy zdecydowanie prowadzili w tej wojnie.

Szczególnie tragiczny okazał się listopad 1942 r. gdy alianci stracili ponad 150 jednostek pływających.

- g) rokiem przełomowym stał się rok 1943 r.** Dzięki wykorzystaniu echosond (hydrolokatorów), radarów, zwiększenia liczby okrętów eskortujących konwoje straty aliantów zaczęły się zmniejszać. W maju 1943 r. aliantom udało się zatopić 41 niemieckich okrętów podwodnych.. Łącznie w 1943 r. udało się zatopić ponad 200 niemieckich okrętów wojennych.

3. Wojna na Pacyfiku i Dalekim Wschodzie 1940 – 1943

a) cele strategiczne Japonii:

- zajęcie terenów mogących zapewnić Japonii surowce mineralne i tanią siłę roboczą,
- zdobycie hegemonii na obszarze Pacyfiku,
- przekształcenie Japonii w największe mocarstwo na Dalekim Wschodzie,

Jeżeli Japonia chciała poszerzyć swe terytorium na Dalekim Wschodzie i Pacyfiku oraz zająć terytoria kolonii brytyjskich, francuskich, holenderskich, amerykańskich musiała wykluczyć te państwa z równania. Twórcą strategii Japonii i głównym dowódcą floty był **admirał Isoroku Yamamoto**.

b) agresja japońska na Chiny 1931 – 1945

- **od 1931 r. Japonia była zaangażowana w Chinach.** Najpierw zaatakowała Mandżurię, krainę bogatą w surowce naturalne. W 1932 r. utworzyła tam marionetkowe państwo Mandżukuo.
- **w 1937 r.** wykorzystując wojnę domową w Chinach między Kuomintangiem, a Komunistyczną Partią Chin Japończycy zaanektowali Szanghaj, Nankin i południowe Shanxi.
- Japończycy nie zajęli całych Chin lecz utrzymali się w nich do 1945 r.

c) działania wojenne w Europie i w Afryce i ich wpływ na poczynania Japonii

- wiosną 1940 r. III Rzesza podbija Holandię i Francję. Kolonie tych państw w Azji stały się bezbronne,
- W czerwcu 1940 r. rząd w Vichy wpuścił agentów japońskich do francuskich Indochin, a na terenie których powstały japońskie bazy wojskowe. Na początku 1941 r. Japończycy dysponowali całą siecią baz wojskowych, dzięki którym przygotowali się do opanowania Malajów, Singapuru, Holenderskich Indii Wschodnich i Birmy,
- od sierpnia 1940 r. W. Brytania była zaangażowana w obronę własnego terytorium oraz swoich posiadłości w Afryce. Jej kolonie azjatyckie zostały pozostawione same sobie.

d) podbój Azji Południowo – Wschodniej przez Japonię do maja 1942 r.

- po wybuchu wojny w Europie W. Brytania, Francja i Holandia przestały się liczyć. Ekspansji Japonii mogły przeszkodzić jedynie Stany Zjednoczone, które posiadały największą flotę na Pacyfiku,
- **plany Japonii:**
 - ✓ uderzenie na Hawaje przez zaskoczenie oraz zniszczenie amerykańskich sił tam stacjonujących,
 - ✓ zapewnienie sobie swobody działania w oparciu o bazy własne oraz położone w Chinach i Indochinach,
 - ✓ opanowanie amerykańskich baz wojskowych na środkowych i południowych wodach Pacyfiku,
 - ✓ zdobycie bogatych w surowce obszarów na tzw. morzach południowych,
- w grudniu 1941 r. w Waszyngtonie toczyły się rokowania pokojowe, które miały rozstrzygnąć kwestie sporne między USA , a Japonią,

- **7 grudnia 1941 r. japońskie samoloty zaatakowały amerykańską flotę Pacyfiku, stacjonującą w Pearl Harbour na Hawajach.**
 - ✓ **Cele Japonii** – sparaliżowanie Amerykańskiej floty wojennej na Pacyfiku przez zniszczenie wielkich okrętów wojennych, w tym 3 lotniskowców, które umożliwiały atak z każdego miejsca na Pacyfiku.
 - ✓ Atak rozpoczęto zanim ambasador Japonii wręczył notę z wypowiedzeniem wojny.
 - ✓ W Pearl Harbour Japończycy zatopili 7 okrętów (4 pancerniki, 1 krążownik i 2 zbiornikowce), 260 samolotów; poważnie uszkodzili 12 okrętów (4 pancerniki, 2 krążowniki, 4 niszczyciele i 2 okręty bazowe). Nie udało się uszkodzić lotniskowców, które kilka dni wcześniej wyszły z portu. Starty Japońskie to 29 samolotów i 6 okrętów podwodnych, w tym 5 tzw. liliputów.
 - ✓ Atak był możliwy dzięki tym iż Japończycy zastosowali samoloty typu „Zero”, które wyposażono w przerobione torpedy umożliwiające atak w płytkim porcie. Samoloty startowały z lotniskowców, które podkradły się pod Hawaje wykorzystując brzydką pogodę. Atak przeprowadzono falami.
 - **7 grudnia 1941 r. – atak na Malaje i Filipiny**
 - ✓ walki o **Malaje** trwały od 7.12.1941 r. do 30.01.1942 r. Malaje były kolonią brytyjską. Japończycy zdobyli złoża kauczuku i cyny. Zajęcie Malajów umożliwiało im zaatakowanie Birmy oraz przecięcie tzw. drogi birmańskiej, którą dostarczano zaopatrzenie do dla walczących Chin. 15.02.1942 r. Japończycy zdobyli **Singapur**, największą brytyjską bazę wojskową na Pacyfiku. 9.12.1941 r. Japończycy zajęli **Hongkong**, kolonię brytyjską, a 10.12.1941 r. zatopili dwa brytyjskie pancerniki „Prince of Wales” i „Repulse”.
 - ✓ 7.12.1941 r. – 5.05.1941 r. – walki o **Filipiny**, kolonię amerykańską. 7 grudnia japońskie samoloty zaatakowały lotniska, a 11 grudnia 1941 r. Japończycy przeprowadzili desant. Najcięższe walki toczyły się o Płw. Bataan. W kwietniu 1942 r. skapitulowały jednostki na Wyspie Luzon, a maju skapitulowała twierdza Corregidor koło Manili. Jeńcy amerykańscy i filipińscy zostali zmuszeni do odbycia 160-kilometrowego „marszu śmierci” bez jedzenia i wody. Japończycy nie stosowali się do żadnych konwencji międzynarodowych.
 - ✓ 8.12. – 23.12.1941 r. – walki o **Wyspę Wake**, na której USA utworzyła bazę lotnictwa morskiego. Po zagarnięciu wyspy Japończycy kazali wymordować jeńców i przeprowadzili rzeź mieszkańców wyspy.
 - ✓ 10.12.1941 r. zaanektowali **Wyspę Guam**, należącą do USA. Po podboju Filipin i wysp Guam oraz Wake Amerykanie stracili wszystkie swoje bazy w zachodniej części Pacyfiku oraz zostali odcięci od Chin.
 - ✓ aneksja **Holenderskich Indii Wschodnich** (Indonezji) 17.12. 1941 r. – marzec 1942 r. Japończycy zajęli m.in. Borneo, Celebes, Sumatrę, Bali oraz Jawę. 27-28.02.1942 r. próbowano ich powstrzymać wydając **bitwę na Morzu Jawajskim**. W bitwie wzięły udział okręty brytyjskie, amerykańskie i holenderskie, które poniosły klęskę.
 - ✓ do lata 1942 r. Japończycy zajęli również: W-y Admiralicji, Archipelag Bismarcka, część Archipelagu Salomona, część Nowej Gwinei.
 - **podboje na kontynencie azjatyckim – Płw. Indochiński** grudzień 1941 r. – maj 1942 r.
 - ✓ rząd **Syjamu** uznał zwierzchność Japonii i wpuścił wojska japońskie na swoje terytorium,
 - ✓ cztery miesiące broniła się **Birma** (do maja 1942 r.)
 - Pierwsza faza operacji została zakończona . Teraz należało umocnić zdobyte terytoria.
- e) zahamowanie ekspansji japońskiej w 1942 r.**

- W dalszych planach mieli atak na Port Moresby na Nowej Gwinei oraz pozostałą część Wysp Salomona. Zdobyte te ugruntowałyby dominację japońską na południowym Pacyfiku i umożliwiłyby w dalszych planach atak na Australię. Chcieli również zdobyć Aleuty, dzięki czemu zabezpieczyliby swoje zdobycze od północy.
- **7-8.05.1942 r. – bitwa na Morzu Koralowym.** Wzięły w niej udział połączone floty amerykańska i australijska przeciwko flocie japońskiej. Obie strony poniosły straty. Japonia zrezygnowała z ataku na Port Moresby i Wyspy Salomona. Bitwa ta zahamowała postęp wojsk japońskich.
- **4-7.06.1942 r. bitwa o Midway** – wyspę w Archipelagu Hawajów, na której znajdowała się baza amerykańskiej marynarki. Była to ważny punkt strategiczny. Japończycy zamierzali zdobyć wyspę, dzięki której mogli założyć bazę blisko wybrzeży USA. Japończycy przygotowując desant przeprowadzili nalot bombowy na umocnienia amerykańskie. Samoloty startowały z 4 lotniskowców. Amerykanom udało się wcześniej wypatrzeć flotę inwazyjną. Samoloty amerykańskie zbombardowały okręty japońskie i zatopiły lotniskowce: Soryu, Akagi, Kaga i Hiryu. Japońskie samoloty powracające na lotniskowce nie miały gdzie lądować – Japończycy utracili kilkuset doświadczonych pilotów, którzy zatonęli w morzu. Ofensywa japońska załamała się. Bitwa o Midway stała się punktem zwrotnym w wojnie.